

PSIXIATRIYA VA NARKALOGIYANING BOG'LIQ TARAFLARI

Qurbonmurodov Axmadshoh Sobirovich

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi 2 davolash ishi talabasi

Munisa Norboyeva Orif qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1 davolash ishi talabasi

Payg'amova Farangiz Xurshid qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1- son davolash talabasi

Mukhammadzokirov Soibbek Sanjarbekvich

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi 2 davolash ishi talabasi

Psixiatriya (psixo ... va yun. Iatreia — davolash) — klinik tibbiyot sohasi. Psixik kasalliklarning kelib chiqish sabablari, belgilari va rivojlanish mexanizmlarini o'rganadi, ularning oldini olish, davolash va bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish usullarini ishlab chiqadi.

Psixik kasalliklarni dastlab yunon vrachlari o'rgana boshlaganlar. Gippokrat psixik kasalliklar ham boshqa kasalliklar kabi tashqi muhitning organizmga salbiy ta'siri natijasida paydo bo'lishini birinchi bor aytgan. Abu Ali ibn Sino ham asab va ruhiy kasalliklarni davolash sohasiga ko'pgina yangiliklar kiritgan. U psixik kasalliklar haqidagi xurofiy tushunchalarni (masalan, bu kasalliklarni jinlar keltirib chiqaradi degan fikrni) rad etib, asab va ruhiy kasalliklar ham boshqa kasalliklar kabi tashqi muhitning odam organizmiga salbiy ta'siridan va organizmning o'zida ro'y beradigan o'zgarishlardan paydo bo'ladi deb bilgan.

Psixiatriya tibbiy fan sifatida XVIII asr oxiri — XIX asr boshlarida shakllandi. Shu paytdan boshlab vrachlar psixik kasalliklarga qarshi dorilar qo'llashga, shu kasallikning tabiiy sabablarini o'rganishga kirisha boshladilar. Psixik kasalliklarning ko'pgina turlari (jumladan, avvallari tuzatib bo'lmaydi deb hisoblangan turlari) muvaffaqiyatli davolanmoqda. Ilgarilari nogironlikka chiqarib yuboriladigan o'tkir psixoz bilan kasallangan bemorlarni tuzatib yuborish usullari ishlab chiqildi. Psixiatriya kasalxonalarining yo'nalishi o'zgardi. Psixiatriya ilmining keng rivojlanishi psixiatriya imkoniyatlari ko'lamini oshirdi. Zamonaviy psixiatriya o'tkir psixoz kasalligiga uchragan bemorlarnigina emas, balki psixopatiya, nevrozlarni, alkogolizmni, kayfiyat o'zgaruvchanligi (emotsional qo'zg'aluvchanlik) va uyqusizlikni ham davolaydi.

Psixiatriyaning tekshirish usullari o'ziga xos bo'lib, boshqa tibbiy fanlardan birmuncha farq qiladi. Psixiatriya tibbiyot fanlari ichida eng keyin rivojlangan fanlar qatoriga kiradi. Hozirgi davrda uning mohiyati juda ham keng, chunki ruhiy bemorlardan tashqari har qanday somatik kasalliklar ham ruhiy faoliyatning ma'lum darajada buzilishi bilan o'tadi va shu bois psixiatriya asoslarini har bir sohadagi vrach bilishi zarur.

Psixiatriya umumiy psixopatologiya va xususiy psixiatriyaga bo'linadi. Umumiy psixopatologiya ruhiy xastaliklarning umumiy alomatlari, ularning kechishi va

hokazolarni o'rganadi. Xususiy psixiatritra esa ruhiy xastaliklarning alohida turlarini ko'rib chiqadi, qiyosiy diagnostikasi va davolash masalalarini o'rganadi.

Bundan tashqari, keyingi vaqtda psixiatriyadan yangi tarmoqlar: bolalar psixiatriyasi, o'smirlar psixiatriyasi va sud psixiatriyasi, ijtimoiy psixiatriya, narkologiya ajralib chiqdi. Psixiatriyada fiziologiya, psixologiya, genetika va boshqa fanlarning erishgan yutuqlari keng qo'llaniladi.

Ruhiy bemorlarni davolash imkoniyatlari kundan kunga kengayib bormoqda. Masalan, XX asrning 50-yillaridan boshlab ruhiy o'zgarishlarni davolashda markaziy nerv sistemasida sodir bo'ladigan jarayonlarga bevosita ta'sir etadigan psixofarmakologik vositalar qo'llanmoqda.

Hozirgi zamon psixiatriyasi faqat klinik fan bo'lib qolmay, balki ijtimoiy va psixologiya masalalarini hal qilishda ham ishtirok etadi.

Narkologiya (boshqa so'zlardan "nĹrĕk" — „qoralashish, uyqu“ va „lős“ — „o'rganish“) — giyohvandlik, giyohvandlik va surunkali alkogolizmning namoyon bo'lishini o'rganuvchi, ularni tashxislash, davolash va oldini olish usullarini ishlab chiqadigan tibbiyot . Rossiya Federatsiyasida narkologiyani ba'zi tadqiqotchilar psixiatriyaning bir tarmog'i sifatida, boshqalari esa psixiatriyadan paydo bo'lgan alohida mustaqil tibbiyot fani deb hisoblaydilar.

Narkologiya tibbiyot sohasi sifatida boshqa yo'nalishlarga nisbatan yaqinda shakllangan, ammo psixofaol moddalarni qabul qilish qadim zamonlardan beri amalda bo'lgan.[1]

Alkogolizmni tizimli o'rganish XVIII XIX asrlarda boshlangan, narkologlar esa spirtli ichimliklarni qabul qilish, ularni is'temol qilishni kasallik deb hisoblashgan. Ushbu tadqiqotlar natijalari tufayli narkologiya tibbiy ilmiy bilimlarning alohida sohasi sifatida paydo bo'ldi. Rossiyada narkologiya alohida tibbiyot fani sifatida 1960-1970-yillarda asos solingan

Narkologik kasalxonalarda giyohvandlarni davolash hozirda samarasiz deb hisoblanadi, chunki 1 yillik statsionar davolanishdan keyin remissiya odatda faqat 9-12% yosh bemorlarda kuzatiladi.

G'arb mamlakatlarida giyohvandlik uchun farmakologik davolash usullari, masalan, geroinga qaramlikni palliativ davolash sifatida metadon o'rnini bosuvchi terapiya qilinadi. Rossiyada bu davolash usuli qo'llanilmaydi, chunki metadonning aylanishi butunlay taqiqlanganligi sababli.

Narkologiyani davolashning eng adekvat va maqbul usullari hozirgi vaqtda individual bemor bilan psixo-tuzatish ishlariga qaratilgan rehabilitatsiya psixologik dasturlari hisoblanadi. Bemordagi psixologik qaramlikni bartaraf etishning boshqa usullari, shu jumladan psixodelik psixoterapiya usullari (shu jumladan, dori-darmonlarsiz golotropik nafas olish) usullari ham sinab ko'rilgan.

Narkologiya" tushunchasi deyarli faqat postsovet hududida qo'llaniladi[4], bu yerda narkologlar asosan alkogolizmni tibbiy majburlov choralari qo'llash orqali davolash bilan shug'ullanganlar, eng mashhur usullar avans terapiyasi va kasbiy

davolash terapiyasi bo'lgan. Terapiya qabul qiluvchilar va bemorlar jinoyatchilar bilan birga qoralangan edi.

Amerika Qo'shma Shtatlarida 1980-yillarning oxiridan boshlab giyohvandlik muammolari bilan shug'ullanadigan mutaxassislik "qo'shadi tibbiyot" deb nomlanadi (inglizcha: addiction medicine "giyohvandlik", lotincha: addictus „qo'shadi“ + "dori).

Rossiya Federatsiyasida „narkolog“ tibbiy mutaxassisligini olish uchun „psixiatriya“ mutaxassisligi bo'yicha stajirovka / rezidenturada, so'ngra „psixiatriya — narkologiya“ mutaxassisligi bo'yicha qo'shimcha kasbiy qayta tayyorgarlikdan o'tish kerak. AQShda narkomaniya mutaxassisligini olish uchun (inglizcha: addiction medicine physician) psixiatriya bo'yicha o'qitishni talab qilmaydi. Rossiya Federatsiyasida narkologiyaning asosiy muassasasi Rossiya Sog'liqni saqlash vazirligining „V. P. Serbskiy nomidagi NMITs“ Federal davlat byudjet muassasasining filiali bo'lgan Milliy Narkologiya ilmiy markazidir, ular o'zlarini vakillar deb hisoblamaydilar. Bunday hollarda muqobil tibbiyot deb hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1 Шабанов П. Д.. Наркология: Практическое руководство для врачей. М.: «ГЭОТАР-МЕД», 2003. ISBN 5-9231-0183-1. (<https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Maxsus:BookSources/5-9231-0183-1>)

2 Иванец Н. Н., Тюльпин Ю. Г., Чирко В. В., Кинкулькина М. А. Психиатрия и наркология: учебник М.: «ГЭОТАР-Медиа», 2006 — 658 bet. ISBN 5-9704-0197-8.

3 Antonova, Alena (2001-07-10). "Станислав Гроф: запрет психоделиков — преступление [Stanislav Grof: the ban of psychedelics is a crime]" (ru). Коммерсантъ Власть 429 (27): 45. Archived from the original on 2020-10-30. Qaraldi: 2020-05-27.Narkologiya]]

4 World Health Organization. [it&redlink=1](#)) „Lexicon of alcohol and drug terms published by the World Health Organization“ (en). 2004-yil 4-iyulda asl nusxadan arxivlangan.

5 Министерство здравоохранения Российской Федерации. „Приказ Минздрава РФ «Об утверждении квалификационных требований к медицинским и фармацевтическим работникам с высшим образованием по направлению подготовки „здравоохранение и медицинские науки“» №707н от 8 Октября 2015“ (ru). Российское общество психиатров. 2017-yil 3-dekabrda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2019-yil 31-mart.

6 „История создания НИИ наркологии | Москва | NNTsN (institut narkologii)“ (ru). Luchshaya narkologicheskaya klinika v Moskve | NNTsN (institut narkologii). 2019-yil 22-aprelda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2019-yil 22-aprel.

7. Bolshaya rossiyskaya ensiklopediya : [v 35 t.] / gl. red. Yu. S. Osipov. — M. : Bolshaya rossiyskaya ensiklopediya, 2004—2017.

8. Prezident «Narkologik kasalliklar profilaktikasi va ularni davolash to'g'risida"gi qonunni imzoladi. Unga muvofiq, davolanish muddati 18 oydan oshmaydi hamda

davlat maslahat berish-tashxis qo'yish, davolash, psixoprofilaktik, reabilitatsiya, ijtimoiy yordam ko'rsatishni kafolatlaydi.

9. Prezident Shavkat Mirziyoyev 27 oktyabr kuni «Narkologik kasalliklar profilaktikasi va ularni davolash to'g'risida"gi qonunni imzoladi.

10. Hujjat Qonunchilik palatasi tomonidan 22 iyulda qabul qilingan, Senat esa 11 sentyabrda maqullagan.

11. Qonunga ko'ra, aholiga narkologik yordam davlat narkologiya muassasalari yoki litsenziyaga ega bo'lgan xususiy tibbiyot muassasalari tomonidan ko'rsatiladi.